

3. **Круглота О.А.** Оцінка ефективності управління товарними запасами на підприємствах роздрібною торгівлі// Торгівля, комерція, підприємництво: Зб. наук. праць Львівської КА. – Львів: Вид-во ЛКА, 2002. – С. 42-47.

4. **Мазаракі А.А., Лігоненко Л.О., Ушакова Н.М.** Економіка торговельного підприємства: Підручник для вузів/ Під ред. проф. Н.М. Ушакової. – К.: Хрещатик, 1999. – С. 185-191.

5. **Терешкина Т.** Логистический подход к управлению запасами// Логистика. – 2002, № 1. – С. 31-34.

6. **Основні** показники господарсько-фінансової діяльності підприємств і організацій Укоопспілки за 2001-04 рр.

УДК 658.14/17

Студ. Н.В. Мисак; доц. О.І. Яценко, канд. екон. наук – Львівська КА

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЯГНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто значення фінансової стійкості в діяльності підприємства, визначено стратегії, яких має дотримуватись керівництво для підтримання фінансової стійкості. Тут виокремлено засоби оперативної нейтралізації ризику зниження фінансової стійкості, даються рекомендації щодо використання показників для оцінки фінансової стійкості.

Stud. N.V. Mysak, doc. O.I. Yashchenco – Commercial Academy of L'viv

Strategic aspects of achievement of financial firmness of enterprise

The value of financial firmness is considered in activity of enterprise, certainly strategies which guidance must adhere to for support of financial firmness. Funds of operative neutralization of risk of decline of financial firmness are here provided, recommendations are given in relation to the use of indexes for estimation of financial firmness.

В умовах подальшого розвитку ринкових відносин в Україні для успішного здійснення менеджменту і аудиту важливого значення набуває аналіз фінансових результатів і фінансового стану підприємства. Фінансовий стан підприємства характеризує його фінансова стійкість, яка пов'язана з рівнем платоспроможності, фінансовою незалежністю і конкурентоспроможністю.

Проблемам забезпечення фінансової стійкості підприємства, питанням про кількісні характеристики фінансової стійкості присвоєно ряд праць учених-економістів: І. Романе, Т. Таффлера, У. Бівера, Є.Ф. Брегхема та українських – І.О. Бланка, О.Г. Білої, А.М. Поддєрьогіна, В.М. Опаріна, Є.В. Мниха.

Умовою життєздатності підприємства та основою його розвитку на конкурентному ринку є стабільність (стійкість) [1, с.27]. Як вважає група економістів, на неї впливають різноманітні причини: міцне становище підприємства на ринку; налагодженість економічних зв'язків із партнерами; високий рівень матеріально-технічного оснащення виробництва і застосування передових технологій; ефективність фінансових і господарських операцій. Це зумовлює різні аспекти стійкості підприємства, а саме загальний, ціновий, фінансовий.

Інформаційною базою аналізу фінансового стану виступають звітні дані підприємства, деякі задані економічні параметри (податкова ставка) і зовнішні змінні умови його діяльності, які необхідно враховувати при аналітичних оцінках і прийнятті управлінських рішень.

Стійкість фінансового стану підприємства виявляється у ритмічності виробництва якісної і дешевої продукції, яка має сталий попит, у міцному становищі підприємства на ринку, високому рівні матеріально-технічного озброєння виробництва та відтворення. На думку Н.В. Бугаса [1, с.27], фінансова стійкість формується, залежно від зовнішнього та внутрішнього аспектів.

Зовнішній аспект фінансової стійкості підприємства пов'язаний із стабільністю економічного середовища, в якому воно функціонує, що забезпечується відповідним державним макроекономічним регулюванням ринкової економіки. Внутрішній аспект фінансової стійкості відображає такий стан його ресурсного потенціалу і таку його динаміку, при яких забезпечуються стабільно високі фінансово-господарські результати діяльності підприємства.

Фінансова стійкість передбачає здатність підприємства зберігати заданий режим функціонування за найважливішими фінансово-економічними показниками. Вагомий вплив на можливості підприємства має рівень фінансової стійкості, що характеризується таким станом фінансових ресурсів, який відповідає вимогам ринку, а їх використання і розподіл повинні забезпечувати розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Зміна стану ресурсів фінансово стійкого підприємства не має змінювати обрану ним стратегію.

Для підтримання фінансової стійкості підприємства необхідно використовувати фінансову стратегію, задля уникнення підприємством в майбутньому неспроможності, банкрутства та інших негативних наслідків. Американські економісти Р. Кларк, Б. Вільсон, Р. Дайнс, С. Надаулд пов'язують фінансову стратегію із фінансовою політикою і фінансовим плануванням.

Стратегія підприємства повинна спрямовуватися на розподіл фінансових ресурсів, які надходять у його розпорядження або є у нього з метою досягнення високих результатів фінансово-господарської діяльності і забезпечення фінансової стійкості [4, с.104]. У сучасних умовах при проведенні стратегічного менеджменту на підприємстві треба створити гнучку внутрішню структуру управління підприємством. На основі розробленої фінансової стратегії потрібно забезпечити фінансову стійкість підприємства, тобто: щоб стабільно реалізовувалась продукція підприємства, своєчасно надходила оплата за неї від дебіторів, а отриманих коштів було достатньо для виконання зобов'язань із бюджетом, постачальниками, кредиторами, працівниками.

У сучасних умовах виділяють ряд базових стратегій [6, с.56]:

- в умовах економічної кризи, інфляції, коли показники діяльності підприємства погіршуються, використовують стратегію подолання нестійкості або стратегію виживання;
- в умовах нестабільності обсягів продажів і прибутку, у галузях із стабільною технологією, коли керівництво задоволене станом свого підприємства, застосовують стратегію підтримки стійкості або стабілізації;
- прагнення підприємства до зростання обсягів продажу, підвищення рентабельності й інших показників ефективності діяльності забезпечує стратегія розвитку або стійкого зростання.

Управління фінансовою стійкістю – це діяльність вищого управлінського персоналу підприємства, яка полягає у забезпеченні стійкості фінансо-

вого стану підприємства у довгостроковій перспективі за рахунок високої частки власного капіталу у загальній сумі джерел фінансових ресурсів підприємства. Стратегія управління фінансовою стійкістю має відповідати вимогам антикризового управління фінансами підприємства і передбачати раціоналізацію обігу обігових засобів та оптимізацію структури джерел їх фінансування; забезпечення своєчасного оновлення позаобігових активів і високу ефективність їх використання; вибір та реалізацію найефективніших шляхів розширення обсягів активів для забезпечення напрямів розвитку; забезпечення необхідного рівня самофінансування свого виробничого розвитку за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, ефективної амортизаційної політики; забезпечення найефективніших умов і форм залучення позикових коштів відповідно до потреб підприємства.

Із численних ризиків, що супроводжують діяльність підприємства, виділяють ризик зниження фінансової стійкості. Ця проблема широко висвітлюється в працях В.Й. Плиси [7, с.67]. Цей ризик зумовлюється неефективною структурою капіталу (високим коефіцієнтом співвідношення позичених і власних коштів). Управління ризиком зниження фінансової стійкості є складовою загальної стратегії управління сталістю фінансового стану підприємства. Вона полягає у розробці системи заходів щодо вияву і попередження негативних наслідків ризику з метою ліквідації збитків, пов'язаних із ним.

Для оцінки ризику зниження фінансової стійкості використовують розрахунково-аналітичні методи оцінки, що дають кількісне уявлення про цей ризик. Для того, щоб оперативно нейтралізувати ризик зниження фінансової стійкості підприємства у складних умовах, варто запровадити на підприємстві ефективну систему внутрішнього страхування (нейтралізація негативних явищ у процесі економічного розвитку підприємства) та освоїти профілактичні заходи, які проводяться у таких напрямках: уникнення, мінімізація, диверсифікація, лімітування. Це сприятиме зміцненню фінансової і загальної стійкості підприємства.

Ріст фінансової стійкості підприємств залежить від багатьох факторів. Найбільше темпи росту показників фінансового стану залежать від рентабельності продажу, обіговості капіталу, фінансової активності зі залучення коштів, норми розподілу прибутків на інвестиційні потреби.

В умовах становлення ринкових відносин кожен суб'єкт господарювання повинен володіти достовірною інформацією про фінансову стійкість як власного підприємства, так і своїх партнерів. Оцінка фінансової стійкості дає змогу зовнішнім суб'єктам аналізу (банкам, партнерам із договірних відносин, контролюючим органам) визначити фінансові можливості підприємства на перспективу, дати оцінку фінансової незалежності від зовнішніх джерел, скласти в загальній формі прогноз майбутнього фінансового стану.

На фінансову стійкість підприємства впливають ряд факторів, які повністю або частково залежать від підприємства чи є незалежними. До незалежних факторів можна віднести економічні умови господарювання, кризовий стан економіки, податкова і кредитна політика законодавчої і виконавчої влади країни, незадовільний платоспроможний попит, низький рівень фінансового ринку. Забезпечення оптимального співвідношення між постійними і

змінними витратами, вибір виду діяльності і структури продукції, ефективно управління не обіговими активами, забезпечення раціональної структури капіталу, правильний вибір стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами і прибутком, впровадження нових технологічних моделей та забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції, дослідження і розроблення можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі – фактори, які повністю або частково залежать від підприємств.

У процесі управління підприємством вагоме місце виділяють стратегічному аналізу фінансової стійкості, який має опиратись на сучасне методологічне забезпечення економічного аналізу, завданням якого є розкриття причинно-наслідкових зв'язків між рівнем фінансової стійкості підприємства та факторами, що його обумовлюють [8, с.150]. Аналіз має носити об'єктивний, системний, цілеспрямований характер. Аналіз фінансової стійкості дає змогу визначити фінансові можливості підприємства на відповідну перспективу.

З усіх показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства, відомі економісти А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін, Г.С. Савицька виділяють як найбільш узагальнюючий показник фінансової стійкості залишок або нестачу джерел коштів для формування запасів чи затрат [10, с.137]. Цей показник отримують у вигляді різниці розміру джерел коштів і розміру запасів та затрат. Для характеристики джерел формування запасів і затрат використовуються кілька показників:

- наявність власних обігових коштів;
- наявність власних і довготермінових позикових джерел формування запасів та затрат;
- загальна сума основних джерел формування запасів і затрат.

На основі показника забезпечення запасів і витрат власними і позиченими коштами виділяють такі типи фінансової стійкості підприємства [1, с.28]:

- абсолютна фінансова стійкість трапляється рідко і є крайнім типом фінансової стійкості (власні обігові кошти забезпечують запаси і витрати);
- нормально стійкий фінансовий стан, який гарантує його платоспроможність (запаси і витрати забезпечуються сумою власних обігових коштів та довгостроковими позиковими джерелами);
- нестійкий фінансовий стан, при якому порушується платоспроможність, але є можливість оновлення рівноваги між платіжними засобами і платіжними зобов'язаннями за рахунок залучення тимчасово вільних джерел в обіг і збільшення власного обігового капіталу (запаси і витрати забезпечуються власними обіговими коштами довгостроковими позиковими джерелами, короткостроковими кредитами і позиками);
- кризовий фінансовий стан (запаси і витрати не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства).

На сьогодні багато підприємств України перебувають в кризовому стані: втратили ринки збуту, не вистарчає власного капіталу для здійснення технічної реконструкції і переорієнтації виробництва на випуск конкурентоспроможної продукції.

Оцінку фінансової стійкості доцільно здійснювати на основі комплексу показників поетапно [5, с.158]. У світовій і вітчизняній обліково-аналітичній практиці розроблено основні показники фінансової стійкості.

1. Коефіцієнт концентрації власного капіталу:

Власний капітал (підсумок розділу I пасиву балансу)/ Всього господарських засобів (валюта балансу). Цей показник характеризує частку власників підприємства в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Чим вищий цей показник, тим підприємство більш фінансово стійке, стабільне і незалежне від зовнішніх кредиторів. Нормативне значення коефіцієнта 0,6 (60 %).

2. Коефіцієнт фінансової залежності:

Валюта балансу/ Власний капітал (підсумок розділу I пасиву балансу). Цей коефіцієнт є оберненим до коефіцієнта концентрації власного капіталу і значення його завжди більше за 1. Зростання цього показника означає збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства.

3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу:

Власні кошти (розділу II активу балансу)/ Власний капітал (підсумок розділу I пасиву балансу). Цей коефіцієнт показує, яка частка власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, а яка є капіталізована. Норматив показника 0,4-0,6.

4. Коефіцієнт структури довгострокових вкладень:

Довгострокові зобов'язання (розділ III пасиву балансу)/ Не обігові активи (підсумок розділу I активу балансу).

5. Коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів:

Довгострокові зобов'язання (розділ III пасиву балансу)/ [Довгострокові зобов'язання (розділ III пасиву балансу) + Власний капітал (підсумок розділу I пасиву балансу)]. Він характеризує структуру капіталу. Зростання цього показника виявляє негативну тенденцію, яка означає, що підприємство ще більше залежить від зовнішніх інвесторів.

6. Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів:

[Залучений капітал (підсумок розділу III пасиву балансу)+Короткострокові кредити банків (розділ IV пасиву балансу)]/ Власний капітал (підсумок розділу I пасиву балансу)]. Цей показник є найзагальнішою оцінкою фінансової стійкості підприємства. Він показує скільки копійок позичених коштів припадає на кожну гривню власних. Зростання цього показника свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про певне зниження фінансової стійкості, і навпаки.

7. Коефіцієнт структури залученого капіталу:

Довгострокові зобов'язання (розділ III пасиву балансу)/ Залучений капітал (розділ IV пасиву балансу).

8. Коефіцієнт відношення виробничих активів і вартості майна:

(Виробничі активи [основні засоби, запаси (виробничі, тварини на вирощуванні та відгодівлі, незавершене виробництво)] + Розділ III активу балансу)/ Балансова вартість майна. Мінімальне нормативне значення цього показника 0,5. зростання його свідчить про збільшення виробничих можливостей підприємства.

9. Коефіцієнт стійкості економічного зростання:

(Чистий прибуток-Дивіденди, виплачені акціонерам)/ Власний капітал. Він характеризує стабільність одержання прибутку, який залишається на підприємстві для його розвитку і створення резерву.

10. Коефіцієнт чистої виручки розраховують відношенням суми чистого прибутку і амортизаційних відрахувань до виручки від реалізації продукції і послуг. Він показує скільки копійок чистої виручки є на кожну гривню реалізованої продукції.

На основі аналізу коефіцієнтів можна виявити сильні і слабкі сторони підприємства, контролювати діяльність підприємства так, щоб не допустити банкрутства.

Стабільне становище підприємства на ринку і міцна фінансова стійкість на думку провідних економістів забезпечується фінансовим прогнозуванням. Завданням фінансового прогнозування є дослідження і розроблення можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі, визначення передбачуваних обсягів фінансових ресурсів у прогнозованому періоді, виявлення джерел їх формування і способів розміщення та ефективного використання за результатами аналізу існуючих тенденцій з врахуванням впливу на них різних факторів. За результатами прогнозування можна оцінити ймовірність фінансового благополуччя підприємства чи його банкрутства.

Фінансова стійкість – це комплексне поняття, яке перебуває під впливом різних фінансово-економічних процесів. Її необхідно визначити як такий стан фінансових ресурсів, ефективності їх розміщення і використання, при якому забезпечується розвиток усіх сфер діяльності на основі зростання прибутку і активів при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності. Фінансова стійкість відображає економічні відносини, які формують фінансовий механізм забезпечення поступального руху соціально-економічного розвитку. Фінансова стійкість підприємства позитивно впливає на розв'язання державних фінансових проблем, зокрема на зміцнення бюджету усіх рівнів.

Література

- 1. Бугас Н.В.** Фінансова стійкість підприємств як передумова їх ефективного функціонування і розвитку// Економіка і держава. – 2005, № 6. – С. 27-31.
- 2. Демяненко І.В.** Фінансова стійкість підприємств та її бюджетно-податкове регулювання// Фінанси підприємств. – 2001, № 5. – С. 127-129.
- 3. Крейнина М.Н.** Финансовая устойчивость предприятия: оценка и принятие решения// Финансовый менеджмент, № 2. – 2001.
- 4. Мамонтова Н.** Умови забезпечення фінансової стійкості підприємств// Фінанси України. – 2000, № 8. – С. 103-107.
- 5. Мец В.О.** Економічний аналіз фінансових результатів і фінансового стану підприємства: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 132 с.
- 6. Пилипенко А.** Фінансова стійкість і стратегія підприємства в умовах ринку// Банківська справа. – 2000, № 2. – С. 56-59.
- 7. Плиса В.Й.** Управління ризиком фінансової стійкості підприємства// Фінанси України. – 2001, № 1. – С. 67-73.
- 8. Плиса В.Й.** Управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах кризової ситуації// Вісник ЛКА. Серія економічна. – 1999, вип. 6. – С. 146-152.
- 9. Славюк Р.А.** Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 3-е вид., доп. і перероб. – К.: ЦУЛ, 2002. – С. 309.
- 10. Тарасенко Н.В.** Економічний аналіз діяльності промислового підприємства: Навч. посіб./ НБУ. Львівський банківський інститут. – Львів: ЛБ і НБУ, 2000. – С. 137.